

Bijlage E: Informatieblad N12.05 Kruiden- en faunarijke akker

Wat is natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker?

En nadere uitleg over de bijbehorende Kwalitatieve Verplichting (KV).

In dit document vindt u meer informatie over het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker. Wij geven u meer uitleg over deze term en wat dat betekent voor het beheer en het gebruik van dit soort natuur. Daarna geven we meer uitleg over de bedoelingen van de Kwalitatieve Verplichting die gevestigd zal worden. Deze informatie kan u helpen bij het ontwikkelen en in stand houden van het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker en geeft u meer duidelijkheid waar u voor tekent bij het vestigen van de Kwalitatieve Verplichting. Ook informeren wij u over handhaving van de KV en hoe het werkt met de evaluatie of eventuele aanpassing van de KV.

1. Informatie over het natuurbeheertype

a) Index Natuur en Landschap

Er zijn vele soorten natuur. Bos, heide, graslanden, etc. Om ervoor te zorgen dat duidelijk is wat er precies bedoeld wordt met verschillende soorten natuur is er een Index Natuur en Landschap opgesteld waarin de verschillende soorten natuur zijn beschreven. Alle provincies gebruiken deze Index, bijvoorbeeld in hun Natuurbeheerplan en voor subsidies voor het beheer van verschillende soorten natuur. Groen Ontwikkelfonds Brabant gebruikt de Index in haar subsidieregeling voor de realisering van het Natuurnetwerk Brabant (subsidie voor functieverandering grond en inrichting). De term 'natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker' komt ook terug in de Kwalitatieve Verplichting die gevestigd wordt na het verstrekken van subsidie door Groen Ontwikkelfonds Brabant of als u via Groen Ontwikkelfonds Brabant natuurgrond koopt. Hieronder geven wij een korte samenvatting van de informatie over natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker die kunt u vinden in de Index Natuur en Landschap (link:

<https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/index-natuur-en-landschap/natuurtypen/n12-rijke-graslanden-en-akkers/n12-05-Kruiden-en-faunarijke-akker/>)

- Een algemene beschrijving:

"Het beheertype Kruiden- en faunarijke akker omvat kruidenrijke zomen, akkerranden of complete akkers, waarbinnen het aandeel grasachtigen zeer beperkt is. Het hoofdgewas wordt ruim gezaaid of gepoot, waardoor er voldoende open plekken (pioniermilieus) aanwezig zijn, waar zich eenjarige kunnen vestigen. De openheid van de akkergewassen en de daarbinnen voorkomende eenjarige biedt ideale mogelijkheden voor insecten, muizen en akkervogels. Door na oogst delen braak te laten liggen biedt het ook in het winterhalfjaar kans aan veel soorten."

"Typerende soorten van Kruiden- en faunarijke akker zijn: patrijs, kwartel, geelgors, ortolaan, grauwe gors, korenbloem, akkerboterbloem, groot spiegelklokje, handjesereprijs, wilde ridderspoor en gele ganzenbloem."

- Hoe wordt de kwaliteit van het natuurbeheertype bepaald?

- Op percelen met dit natuurbeheertype zijn er per 2 ha tenminste 3 plantensoorten aanwezig die specifiek zijn voor akkers (deze lijst met planten vindt u via de bovenstaande link naar de Index Natuur en Landschap).
- De volgende broedvogels zijn aan de orde: patrijs, grauwe gors, grauwe kiekendief, ortolaan, veldleeuwerik, gele kwikstaart, graspieper.

Er zijn geen structuurelementen beschreven die kwalificerend zijn voor het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker. Structuurvariatie is echter wel altijd bevorderend voor de biodiversiteit. Variatie in structuur in het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker ontstaat door de inrichting van het perceel met bijvoorbeeld een keverbank en het beheer van deze keverbank. Ook ontstaat structuurvariatie door het beheer bijvoorbeeld door te kiezen voor een deel overstaand gewas of door de manier van beheren ruimtelijk te variëren op verschillende delen van het areaal kruidenrijke akker.

- **Beheeradvies**

In de Index Natuur en Landschap staat geen gedetailleerd beheeradvies. Wel staat vermeld dat het inzaaien van bijzondere plantensoorten alleen is toegestaan in de vorm van uit andere kruidenrijke akkers uit dezelfde regio afkomstig zaaigoed.

- Er zijn standaardkostprijzen berekend aan de hand van ervaringen van het beheer van dit natuurbeheertype op verschillende plekken in Nederland. Bij de berekening van deze standaardkostprijzen is rekening gehouden met grondbewerking (cultivatoren, ploegen en frezen), zaaien en aankoop graan/zaad, maaien, verwijderen van ongewenste vegetatie, onderhouden watergangen en onderhoud wegen. Ook is er rekening gehouden met opbrengsten uit de verkoop van het gewas. Het negatieve exploitatiesaldo is € 1.015,17 per hectare (dit is de standaardkostprijs voor 2024). Via de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL) is 84% daarvan subsidiabel.

b) overige informatie

Het beheren van het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker is vakwerk en maatwerk. Kunnen 'lezen' wat er in het veld gebeurt en dan op het juiste moment de juiste keuzes maken, is cruciaal. Er is geen spoorboekje voor beheermaatregelen die altijd leiden naar een goed ontwikkelde kruidenrijke akker.

Om te ondersteunen bij het maken van de juiste keuzes is een praktisch boek samengesteld: 'Het akkerboek. Ontwikkeling en beheer van kruidenrijke akkers.' Auteurs: Peter Verbeek, Udo Prins, Robert Ketelaar, Karl Eichhorn en Emiel Brouwer (de meeste recente druk is van 2024). Het boek is onder andere hier te bestellen: <https://knnvuitgeverij.nl/artikel/het-akkerboek.html>.

In dit boek worden verschillende type akkers beschreven, die verschillen in biodiversiteit, korrelopbrengsten en beheer. Het is een reeks met akkertypes die steeds 'schraller' worden. Een deel van deze akkertypes komt overeen met het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker.

Akkertype	Gewasstype			Mestgift	Totale opbrengst	Korrel-opbrengst	Aantal soorten
	Wintergewassen	Bodemtype	Zomergewassen	kg N/ha/jaar	ton droge stof/ha	ton/ha	per 25 m²
0	Productieakker zonder kruiden	Nauwelijks ondergroei		125 – 250	10 – 20	6 – 12	0
1	Productieakker	Vogelmuur		100 – 200	8 – 12	4 – 7	0
2	Landschappelijke akker	Grote windhalm	Leemarm zand	75 – 125	7 – 10	3,5 – 5	+
			Lemig + kleig zand				
		Grote klaproos	Leem, löss en zavel				
			Klei en krijt				
3	Kleurrijke kruidenakker	Korenbloem	Leemarm zand	50 – 75	5 – 8	2,5 – 3,5	++
			Lemig + kleig zand				
		Kleine Wolfsmelk	Gewone spurrie				
			Gele ganzenbloem				
4	Soortenrijke kruidenakker	Korensla	Gewone duivenkervel	25 – 50	3 – 6	1,5 – 2,5	++++
			Witte krodde				
		Ruilg klaproos	Glad biggenkruid				
			Akkerandoorn				
5	Schrale kruidenakker	Groot spiegelklokje	Akkerandoorn	inci-denteel	< 4	< 2	+++
		Spiesleeuwenbekje	Gladde ereprijs				
		Korensla	Akkerleeuwenbek				
			Blauw guichelheil				

[Het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker zijn de akkers die in dit boek getypeerd worden als akkertype 3, 4 en 5. De korrelopbrengsten van deze akkertypes zijn hooguit 3,5 ton/ha bij een kleurrijke kruidenakker tot bijna nihil bij een schrale kruidenakker.](#)

Op hoofdlijnen zijn de beheeradviezen in dit boek als volgt:

Bij de start van de ontwikkeling van het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker is de uitgangssituatie vaak een akker die stevig bemest is. Al dan niet met een verleden van grondbewerking met zware machines waardoor een ploegzool is ontstaan. Het is verstandig een ontwikkelplan te maken voor uw specifieke perceel. Dit helpt u bij het bewust maken van keuzes en daarvan te leren. Afhankelijk van de grondsoort, hydrologie, fosfaatlast, bodemtextuur, de eventuele aanwezigheid van probleemkruiden en de potentie voor akkerkruiden vanuit de beheergeschiedenis en de aanwezigheid in de streek maakt u keuzes over de volgende onderwerpen:

Grondbewerking

- Eenmalige grondbewerking door diepploegen kan een nuttige maatregel zijn om de ploegzool te doorbreken of ongewenste kruiden diep onder te werken.
- Ecoploegen met diepte tussen 15 en 20 cm kan een belangrijke methode zijn om ongewenste kruiden en grassen te beheersen zonder dat dat ten koste gaat van de meeste akkerkruiden.

- Sommige akkerkruiden (bv ruw parelzaad en naaldenkervel) kunnen echter slecht tegen ploegen en dan is niet-kerende grondbewerking passender.

Bemesting

Als de korrelopbrengst onder de 3,5 ton/ha komt, dan is bij het doel 'kleurrijke kruidenakker' een gift van ruige/vaste stalmest/compost/bokashi mogelijk met een maximum van 50 kg N/ha. Voor runderstalmest komt dit uit op 7,8 ton (forfaitair 6,4 kg N/ton omgerekend). Compost en bokashi kunnen een welkome aanvulling zijn om het organisch stofgehalte van de bodem te verhogen. Wilt u een schraler akkertype, dan is de bemesting uiteraard een stuk minder. Op schrale zandgronden kan een grotere hoeveelheid bemesting nodig zijn om akkertype 3 in stand te houden.

Keus en dichtheid gewas

Zeker bij de wat voedselrijkere varianten van het natuurbeweertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker is belangrijk om de graansoort en raskeuze goed aan te laten sluiten op het bemestingsniveau en de grondsoort. Het gewas moet ijl genoeg zijn om akkerkruiden een kans te geven. Als vuistregel voor akkertype 3 en 4 geldt dat van bovenaf gezien er veel openheid moet zijn met een duidelijk aanwezige, gevarieerde ondergroei waar gedempt zonlicht op valt.

Ook hierin kunnen er verschillen zijn in de beginfase van akkerontwikkeling en de fase van het in stand houden van de akker. Zo kan de afwisseling met het inzaaien van gras een methode zijn om ongewenste kruiden te onderdrukken. Ongewenste kruiden zijn echter ook op andere manieren te onderdrukken en hebben een relatie met de voedselrijkheid van het perceel.

In het boek vindt u ook meer informatie hoe u keuzes kunt maken tussen zomergranen of wintergranen. Deze keus heeft namelijk impact op de soorten 'ondergroei' die passen bij deze verschillende teeltmethoden.

NB: het gebruik van bestrijdingsmiddelen is niet toegestaan, dus dat betekent ook dat het zaaizaad niet behandeld mag zijn met deze middelen.

Akker bij Balsvoort, Kampina (foto: Irma de Potter, Natuurmonumenten)

2. Kwalitatieve Verplichting: de bedoeling

Met de Kwalitatieve Verplichting van de provincie Noord-Brabant / Groen Ontwikkelfonds Brabant wordt juridisch vastgelegd dat u een aantal zaken moet dulden en activiteiten moet nalaten die de ontwikkeling van het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker verstoren of nadelig beïnvloeden. In dit deel leest u meer over de bedoelingen en de logica van de Kwalitatieve Verplichting.

Wat betreft het ‘dulden’ is het belangrijk om te weten dat de huidige én toekomstige hydrologie geduld moeten worden. Dat betekent bijvoorbeeld dat het aanleggen van drainage of greppels in strijd is met de Kwalitatieve Verplichting.

Wat betreft ‘nalaten van activiteiten’ geldt dat sommige activiteiten altijd nadelig zijn voor het natuurbeheertype, bijvoorbeeld het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Andere activiteiten kunnen zowel nadelig als voordelig zijn, zoals bemesting. Tot slot staat er in KV altijd een algemene bepaling dat u activiteiten moet nalaten die de ontwikkeling van het natuurbeheertype belemmert, bemoeilijkt of verhindert. Dat zijn activiteiten die niet specifiek benoemd zijn, omdat we nooit volledig kunnen omschrijven welke activiteiten nadelig zijn voor het natuurbeheertype.

Voor de activiteiten die zowel voordelig als nadelig kunnen zijn, hebben we in de KV nader omschreven wanneer ze nadelig zijn, voor zover dat mogelijk is bij het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker. Dat doen we door te beschrijven welke situatie voorkomen moet worden. Vervolgens is het aan u als beheerder/eigenaar van de natuur om te sturen op het juiste beheer, waarbij er veel maatwerk nodig kan zijn afgestemd op het ontwikkelstadium van de akker, de bodem en het eventueel aanwezig zijn van probleemsoorten.

Voor bemesting geldt het volgende: bemesting (met ruige stalmest en of compost/bokashi) is alleen toegestaan als dat ten dienste staat van de ontwikkeling van het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker. Dat betekent dat in de situatie waarin de korrelopbrengst hoger is dan 3,5 ton/ha, bemesting niet is toegestaan. Als er bemesting wordt toegepast dan is de maximale stikstofgift 50 kg N/ha/jaar. Op schrale zandgronden kan een grotere hoeveelheid bemesting nodig zijn om akkertype 3 in stand te houden. Mogelijk streeft u juist naar een schraler akkertype. Indien nodig kan, op basis van uw beheerplan en de daarop gebaseerde subsidiebeschikking of gunning van grond de maximale hoeveelheid bemesting aangepast worden in de KV.

Voor grondbewerking geldt dat alleen grondbewerking is toegestaan als dat noodzakelijk is voor de ontwikkeling en instandhouding van het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker; in dat geval is enkel niet-kerende grondbewerking toegestaan. Als in uw specifieke situatie (ondiepe) kerende grondbewerking van toegevoegde waarde is (standaard of eenmalig), dan kan daar toestemming voor verleend worden mits daar een goede onderbouwing voor gegeven is. Hoe dat werkt leest u in hoofdstuk 3.

Wat betreft de zaaidichtheid van het gewas is het niet mogelijk om in de KV genuanceerd én duidelijk aan te geven wanneer de zaaidichtheid nadelig is voor de ontwikkeling van het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker en wat de natuurbeheerder op basis daarvan dient na te laten in verschillende fases van de natuurontwikkeling. Daarom hebben we ervoor gekozen om in de Kwalitatieve Verplichting een bepaling op te nemen die past bij de 'eindsituatie' van het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker. Indien nodig kan, op basis van uw beheerplan en de daarop gebaseerde subsidiebeschikking of gunning van grond, toestemming verleend worden om (tijdelijk) af te wijken van deze bepalingen. Het volgende staat in de KV over zaaidichtheid: *"Initiatiefnemer laat na om op het Terrein een te dicht gewas te zaaien. Het gewas is te dicht als er onvoldoende open plekken zijn tussen het gewas waar gedempt zonlicht op valt. Tussen het hoofdgewas dient een gevarieerde begroeiing aanwezig te zijn die rijk is aan vormen en kleuren."*

3. Kwalitatieve verplichting: maatwerk, evaluatie, aanpassing en handhaving.

Het is voorstelbaar dat er in specifieke gevallen voor de juiste ontwikkeling van het natuurbeheertype N12.05 Kruiden- en faunarijke akker maatregelen noodzakelijk zijn die in strijd zijn met de standaard kwalitatieve verplichting. Is al voor het vestigen van de KV duidelijk dat er structureel maatwerk nodig is in een specifiek geval, dan kan dat. Uiteraard altijd naar aanleiding van de onderbouwing daarvan in een beheerplan dat goedgekeurd moet zijn door de begunstigde van de KV (provincie Noord-Brabant of Groen Ontwikkelfonds Brabant).

Het komt ook regelmatig voor dat er eerst een fase van ontwikkelbeheer noodzakelijk is. De beheermaatregelen zijn dan tijdelijk in strijd met de KV. Het goedgekeurde inrichtings- en beheerplan waarin dit dan concreet beschreven is, geeft u de toestemming om tijdelijk deze maatregelen uit te voeren.

Het kan ook zijn dat in de loop van de jaren blijkt dat voor de juiste ontwikkeling van het natuurbeheertype (tijdelijk) maatregelen of activiteiten nodig zijn die in strijd zijn met de Kwalitatieve Verplichting. Als zich dat voor doet, dan kunt u altijd contact opnemen met de begunstigde van de KV (Groen Ontwikkelfonds Brabant of provincie Noord-Brabant). Indien deze

maatregelen goed zijn onderbouwd, dan kunt u toestemming krijgen om eenmalig of in een bepaalde periode af te wijken van de KV. Als blijkt dat er structureel iets niet goed is opgenomen in de KV, bijvoorbeeld omdat de omstandigheden op het perceel zijn veranderd, dan kan de KV aangepast worden. Het heeft namelijk geen zin iemand aan het onmogelijke te willen houden. Het aanpassen van de KV kan ook de conclusie zijn van de evaluatie van de KV die op uw verzoek na 10 jaar plaatsvindt (zie het artikel 'evaluatie' in de KV). Het is dan ook mogelijk om het natuurbeheertype aan te passen als dat de conclusie is van de evaluatie.

Als u beheersubsidie SNL ontvangt, dan is daar ook een monitoring- en evaluatiecyclus aan gekoppeld. Dit kan ook een aanleiding zijn om de KV (gedeeltelijk) aan te passen of toestemming te krijgen om tijdelijk af te wijken.

De begunstigde van de kwalitatieve verplichting kan altijd controleren of u zich aan de verplichtingen houdt. Als dat het geval is, dan is dat goed voor de natuur en verdient u een compliment! Als er wordt geconstateerd dat dat niet (helemaal) het geval is, dan ontvangt u een verslag van de constatering en wordt u in de gelegenheid gesteld hier op te reageren, bij voorkeur in een gesprek. De vervolgactie is afhankelijk van de ernst van de constatering. Het spreekt voor zich dat de vervolgactie naar aanleiding van een kleine eenmalige vergissing of kleine afwijking anders is dan naar aanleiding van een bewuste overtreding die veel natuurschade heeft veroorzaakt. Dit is maatwerk, variërend van een gesprek waarbij eventueel afspraken worden gemaakt over verbeterpunten tot een schriftelijke ingebrekestelling en een boete of een juridische procedure waarbij nakoming en herstel van de schade wordt geëist. Belangrijk bij handhaving van de KV is uw eigen handelen. Wat heeft u zelf gedaan dat in strijd is met de verplichtingen van de KV of dat al dan niet voorkomt dat er iets gebeurt in strijd met de KV. Als er door bepaalde weersomstandigheden natuurschade ontstaat op het perceel is er een ander gesprek dan als door uw materieel of vee schade ontstaat aan het perceel.

De provincie Noord-Brabant en Groen Ontwikkelfonds Brabant willen dat uw natuurbeheer een succes wordt; voor de natuur en voor u als beheerder. Wij helpen daarbij zo veel als kan en zullen handhaven als het moet.